

Sociologijos ir socialinio darbo instituto (SSDI) raidos planas

Dr. Aušra Pocienė

2023-12-21

Vilnius

VIZIJA

SSDI- nuosekliai atliepiantis Vilniaus universiteto ir Filosofijos fakulteto strateginius tikslus akademinis padalinys, išnaudojantis savo unikalią struktūrą, vienijant sociologijos, socialinio darbo, socialinės politikos ir kriminologijos mokslų atstovus, reikšmingai prisidedantis prie visuomenės socialinės gerovės užtikrinimo ir valstybės stiprinimo. Teikiantis aukšto lygio mokslo žinias ir ekspertinius vertinimus visuomenei aktualiais klausimais ir rengiantis aukštos kvalifikacijos nuolat besikeičiančios darbo rinkos poreikius atitinkančius absolventus. Nuosekliai užtikrinantis tvarumo prioriteto įgyvendinimą, kuriant motyvuojančią ir įtraukiančią aplinką tiek SSDI darbuotojams, tiek studentams.

MISIJA

SSDI užtikrina aukščiausios kokybės šiuolaikinės rinkos poreikius atitinkančius sociologijos, kriminologijos, socialinio darbo ir socialinės politikos mokslą ir studijas. Akademinei lyderystės siekiama įgyvendinant šias veiklos kryptis:

- Mokslo tyrimai ir jais pagrįstų žinių sklaida;
- Sociologijos, Socialinio darbo, Socialinės politikos ir Kriminologijos studijos;
- Strateginė plėtra vykdant taikomuosius tyrimus;
- Mokslo komunikacija, formuojanti viešąją nuomonę solidaus bei patikimo žinojimo pagrindu.

SSDI STIPRYBĖS IR VEIKLŲ TĖSTINUMAS

SSDI vykdomos studijos ir atliekami mokslo fundamentiniai ir taikomieji tyrimai užsitarnavo pripažinimą. Aukšto lygio studijų kokybė, lemianti absolventų kvalifikaciją, aukštus įsidarbinamumo rodiklius, teigiamus alumnų, darbdavių ir socialinių partnerių atsiliepimus ir tai, kad dažna studijų programa yra vienintelė Lietuvoje tik įrodo, kad SSDI veiklos iki šiol vykdytos tinkama linkme. Dėmesys studijų kokybei, jų atliepiamumas darbo rinkos poreikiams buvo teigiamai įvertinti ir užsienio ekspertų. Taip pat aukštos kvalifikacijos akademinis ir mokslinis personalas, kurio mokslo darbai pripažįstami Lietuvoje ir užsienyje, o ekspertinės žinios pasitelkiamos visuomenės procesų vertinimui ar strateginių sprendimų priėmimui parodo didelį SSDI potencialą mokslo tyrimų srityje siekti ir išlaikyti lyderystę.

Todėl labai svarbu toliau skirti dėmesį iki šiol SSDI pasirinktoms kryptims: studijų kokybės užtikrinimui, studijų ir mokslo dermei, tarptautiškumo didinimui ir tęsti pasiteisinusias praktikas.

DĖMESIO REIKALAUJANČIOS SRITYS IR GALIMI SPRENDIMO BŪDAI

1. Pakankamo studentų skaičiaus užtikrinimas

Nors SSDI vykdomos studijų programos pasižymi kokybe, yra vertinamos studentų, alumnų ir darbdavių, atskiros jų kartais susiduria su rizika nesurinkti pakankamo studijuojančiųjų skaičiaus. Toks balansavimas ties išlikimo riba yra žinomas katedrų personalui ir tam yra imamasi priemonių. Būtinybė veikti proaktyviai ir toliau išlieka, panaudojant vidinius (komunikacinės kampanijos) ar pasitelkiant išorinius resursus (alumnų, socialinių partnerių parama).

2. Studentų mentoriavimas

Liberalus universitetas vis daugiau galių ir laisvių suteikia studentui savarankiškai planuoti karjerą, laisvai kaupiant savo įgūdžių ir kompetencijų bagažą – universitete pradėtos vykdyti individualiosios studijos. Manytina, jog ši inovacija vis dėlto reikalauja tam tikro orientavimo. Todėl SSDI svarbu apsvarstyti mentorystės funkcijų atsiradimą, numatant už tai galimai atsakingus asmenis ir veikimo būdus.

3. Studentų į(si)traukimas į mokslinę veiklą

Studijų ir mokslo dermė yra pagrindas žiniomis grįstam mokymui ir akademinio personalo reprodukcijai ateityje. Studentų įtraukimas į mokslinius tyrimus akcentuojamas tiek strateginiuose dokumentuose, tiek kvietimuose išoriniam mokslo tyrimų finansavimui. Todėl labai svarbu sukurti mechanizmą ir praktiką, kaip I ir II studijų pakopose identifikuoti į mokslą orientuotus ir motyvuotus studentus, sudarant jiems galimybę rengti mokslinę produkciją ir kaupti mokslinį kapitalą (studijoms doktorantūroje, įsijungimui į mokslo tyrimų komandas). Tai gali būti daroma įvairiomis formomis: studentų mokslinės konferencijos (su pranešimų tezių leidiniais), mokslinių darbų konkursai, įsitraukimas į tyrimų projektus, kt.

4. Studijų tarptautiškumo didinimas

Ši sritis nenustoja savo aktualumo, siekiant išlikti konkurencingiems. Todėl svarbu ir toliau dėti pastangas naujų ir daugiau kursų rengimui anglų kalba, vizituojančių užsienio lektorių ir mokslininkų įtraukimui į visų trijų pakopų studijų procesą. Tai užtikrins studijų tarptautiškumą, leis pritraukti daugiau Erasmus studentų.

5. Vidurinės grandies stiprinimas

Kuris laikas stebima, jog atskirose katedrose stokojama vidurinės grandies dėstytojų ir mokslininkų tiek kiekybine (trūksta paties personalo), tiek kokybine (jaunų mokslininkų pasiekimai ir pripažinimas) prasme. Kartais susidaro situacija, kai šalia aukšto lygio pripažintų ir patyrusių akademikų bei mokslininkų nėra pakankamai vidurinės grandies dėstytojų, kurie užtikrintų studijų ir mokslo darbų tęstinumą ateityje. Kai kur dominuoja terminuotai įdarbinti lektoriai. Priežastys žinomos. Pagrindinė jų – menkas aukštojo mokslo finansavimas, kai baigusieji doktorantūros studijas jaunieji dėstytojai ir mokslininkai turi spręsti pragyvenimo klausimą ir šalia turėti geriau apmokamą darbą. Ilgainiui tai tampa dilema: išlikti lojaliu universitetui su nekonkurencingu atlyginimu ar pasirinkti daugiau saugumo teikiančią darbą už universiteto ribų. Taip prarandami potencialiai aukšto lygio akademikai ir mokslininkai.

Siekiant spręsti šią problemą, reikalingas išankstinis planavimas ir veikimas. Kviečiant studentus į doktorantūrą – iš anksto numatyti, kokios srityse jie dirbs ateityje, ar turės galimybę prisijungti prie vykdomų tyrimų, o galbūt galės inicijuoti naujas temas. Suteikti doktorantams ir jauniems mokslininkams bazinius gebėjimus ieškoti finansavimo šaltinių, rengti paraiškas projektams ir taip kaupti žinias ir patirtį, kad galėtų rengti mokslo tyrimų projektus ateityje.

Taip pat svarbi aiški komunikacija personalo klausimais: esamų ir numatomų etatų skaičius, ne/galimybės didinti jų kiekį, aiškus ir išankstinis būsimų reikalavimų žinojimas planuojant savo akademinę karjerą ir ruošiantis konkursams.

Sisteminė ir mokslinę veiklą trikdanti praktika – lektorių įdarbinimas 9 mėn. laikotarpiui, kai iki naujo įdarbinimo jie atribojami nuo universiteto komunikacijos kanalų, duomenų bazių. Šiuo klausimu reikėtų ieškoti sprendimo.

6. Balanso tarp studijų, mokslo ir administracinių/biurokratinių funkcijų suradimas

Siekiant studijų ir mokslo kokybės, šalia tinkamos infrastruktūros, administracinių sąlygų ir kitų kontekstinių veiksnių patys svarbiausi yra tai tiesiogiai įgyvendinantys dėstytojai ir mokslininkai bei jų motyvacija. Pasitenkinimas darbu, balansas tarp darbo ir poilsio yra baziniai dalykai, užtikrinantys sveiką darbo ritmą. Deja, kartais pasitaiko atveju, kai šis balansas sutrinka. Pavyzdžiui, studijų programose, kuriose gausu studentų arba mažiau akademinio personalo, darbas su studentais (dėstymas, vadovavimas kursiniams ir baigiamiesiems darbams, konsultavimas ir pan.) pareikalauja daugiau dėmesio studijoms ir mažiau laiko ir resursų lieka mokslinei veiklai. Taip pat paraiškų išoriniam finansavimui rengimas, nacionalinių ir tarptautinių renginių organizavimas, studentų veiklą ne paskaitų metu kuravimas atitraukia nuo mokslinio darbo. Nepaisant to, reikalavimas mokslinei produkcijai išlieka. Tai gali baigtis dėstytojų

perdegimu. Todėl svarbu išnagrinėti šiuos procesus ir ieškoti sprendimų, kaip tolygiau derinti studijų ir mokslo funkcijas.

Kartu dėstytojai, o ypač katedrų vedėjai (kurių pagrindinė funkcija katedros mokslo kryptių numatymas ir kuravimas), susiduria su pertekliniu biurokratinių, rutininių darbų atlikimu (pvz., CV įvairiomis formomis pildymu, publikacijų sąrašų sudarymu, svetainių atnaujinimu, ataskaitų teikimu ir kt.) Svarbu apsvarstyti šių funkcijų optimizavimo galimybes.

7. Mokslo darbo grupių telkimas ir kūrimas

Kiekvienas mokslininkas turi savo darbo stilių ir savais būdais siekia akademinį tikslą. Būdai įvairuoja nuo individualaus iki komandinio darbo. Pastarasis ypač akcentuotinas. SSDI yra gražių pavyzdžių, kai lyderystės ėmęši akademikai ir mokslininkai, sutelkė sėkmingai dirbančias ir per santykinai trumpą laiką solidžią mokslinę produkciją parengusias grupes. Tai buvo padaryta tiek atpažįstant kiekvieno grupės nario stipriąsias puses ir gebėjimus ir tinkamai juos pritaikant, tiek neformaliai bendraujant, palaikant vienas kitą ir taikant komandinio darbo įgūdžius. Ypač tai svarbu jaunųjų, tik akademinę ir mokslinę karjerą pradedančių, kolegų atvejais. Todėl vidinė patyrusių mokslininkų lyderystė yra ypač skatintina.

8. Komunikacija SSDI viduje

Institutas yra išskirtinis Fakultete, nes jungia keturias giminiškų disciplinų sociologijos ir socialinio darbo krypties katedras bei Negalios studijų centrą. Visgi pastebėtina, jog bendradarbiavimas studijų ir mokslo srityje dažniau vyksta su išoriniais partneriais (kitais universiteto fakultetais, institutais, katedromis) nei SSDI viduje. Manytina, jog didesnė vidinė komunikacija studijų ir vykdomų mokslo tyrimų klausimais ne tik sustiprintų bendruomeniškumo jausmą, bet potencialiai galėtų atverti kelias bendriems tyrimams, jungtinėms mokslo publikacijoms, užtikrintų didesnę darną tarp studijų programų. Tai gali būti daroma įvairiomis formomis: metinių, pusmetinių neformalių SSDI bendruomenės susitikimais, apskrito stalo diskusijomis ir kt.

Šiame raidos plane aptartos problemos yra tiek bendros sisteminės, tiek specifinės, išryškėjusios atskirose katedrose, todėl reikalauja skirtingo priėjimo: nuo unifikuotų visam SSDI iki lokalių katedroms skirtų sprendimų. Tik holistinis požiūris, leidžia suprasti bendrą Instituto raidą ir numatyti būsimus iššūkius. Taip pat svarbu telkti dėmesį ne tik į vidinę raidą, bet matyti ir kontekstą: geopolitinį ir socialinį, kuris lems studijų ir mokslo poreikius ateityje. Tik vertinant šiuos du dėmenis, galima išlikti konkurencingais studijų ir mokslo lauke.

Manau, kad per ateinantį trejų metų laikotarpį svarbu tęsti SSDI pradėtus darbus, išlaikyti numatytus prioritetus ir kartu skirti dėmesį aukščiau išvardytoms sritims. Jeigu man bus suteiktas pasitikėjimas atstovauti SSDI, stengsiuosi tai įgyvendinti: diskutuojant ir derinant skirtingus interesus, ieškoti optimalių sprendimų esamų galimybių ribose ir tarpininkauti bei atstovauti Institutą Filosofijos fakultete, Vilniaus universitete ir už jo ribų.